

Nr 25.

Ankom till riksdagens kansli den 12 mars 1931 kl. 5 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning rörande
införande av smörpremiering.*

(2:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 57 i första kammaren av herr *Johansson, Johan Bernhard, m. fl.* samt nr 213 i andra kammaren av herr *Andersson* i Storegården *m. fl.* har hemställts, att riksdagen, under uttalande av sin principiella anslutning till ett i motionerna omförmålt, av lantbruksstyrelsen avgivet förslag i ämnet, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam utredning angående möjligheten och lämpligheten av att genom införande av smörpremiering på sätt lantbruksstyrelsen föreslagit främja det svenska smörets kvalitativa förbättring.

Beträffande de skäl, som anförts såsom stöd för denna framställning, hänvisas till motionerna.

I proposition nr 266 till 1930 års riksdag lämnades redogörelse för ett av lantbruksstyrelsen framlagt förslag rörande anslag av statsmedel för premiering av smör utav hög kvalitet.

Historik.

Lantbruksstyrelsen hade anfört följande:

Av vissa hushållningssällskaps förvaltningsutskott har framhållits, att de föreslagna åtgärderna till mejerihanteringens främjande borde fullständigas med andra. Så hava, bland andra, förvaltningsutskotten hos Stockholms läns och stads samt Gotlands läns hushållningssällskap förordat införande av exportpremier för smör.

Lantbruks-
styrelsens
förslag.

Frånsett att lantbruksstyrelsen rent principiellt ställer sig synnerligen tveksam om lämpligheten av exportpremier, finner styrelsen de handelspolitiska konsekvenserna av en sådan åtgärd i fråga om smör så osäkra, att denna utväg icke utan en ingående utredning och i yttersta nödfall bör anlitas.

Ett temporärt införande av exportpremier å smör torde icke heller medföra något av bestående värde för landets mejerihantering, då någon för smörets relativa läge på världsmarknaden avgörande förhöjning av smörkvaliteten därigenom icke läser kunna förväntas.

De skärpta kontrollåtgärder, som jordbruksutredningen i föreliggande betänkande ifrågasatt och vartill lantbruksstyrelsen i stort sett givit sin anslutning, bidraga visserligen att förhindra, att dåligt svenskt smör

tillföres världsmarknaden. Något verkligt incitament till ansträngningar att mera allmänt åstadkomma verkligt högklassigt smör torde de emellertid knappast kunna anses utgöra.

Lantbruksstyrelsen har övervägt, om icke något medel skulle kunna stå till buds, som på ett annat och mera effektivt sätt än provningarnas kontrollverksamhet skulle kunna bidra att höja smörets kvalitet. Styrelsen har därvid kommit till den uppfattningen, att ett kraftigt premierande av gott smör härvidlag skulle kunna få ett mycket effektivt inflytande. Skall detta kunna ske, måste emellertid premieringen planläggas på sådant sätt, att tillverkningen av smör utav verkligt hög kvalitet kommer att medföra en ekonomisk uppmuntran, som åtminstone i viss mån bereder ersättning för de betydande kostnader i fråga om utrustning m. m., som säkerställandet av en hög smörkvalitet i regel måste medföra.

Intet medel synes lantbruksstyrelsen kunna tänkas snabbare bidra till en effektiv förbättring av smörkvaliteten och framlocka större mängder högklassig vara, än om sådana betalningsregler för smör allmänt kunde genomföras, att det verkligt goda smöret härigenom finge det erkännandet, det förtjänar. Lantbruksstyrelsen är visserligen underkunnig om, att kvalitetsbetalning av smör från exportörernas sida i viss mån redan äger rum. Såvitt lantbruksstyrelsen har sig bekant, är detta dock endast genomfört i så måtto, att visst avdrag göres för smör av något lägre kvalitet. Någon verklig premiering av det bästa smöret torde däremot knappast kunna sägas förekomma. Även på detta område saknas således enligt lantbruksstyrelsens mening ett verkligt incitament att tillverka förstklassigt smör. Lantbruksstyrelsen anser sig icke heller kunna förutsätta, att smörhandeln inom den närmaste tiden kommer att på ett verksamt sätt ordna denna fråga.

Det har under sådana förhållanden syns lantbruksstyrelsen väl värt att överväga, huruvida icke genom statsingripande en sådan premiering av smör utav hög kvalitet kunde komma till stånd. Det vill synas styrelsen, som om ett uppoffrande av till och med jämförelsevis stora belopp på en sådan premiering skulle även ur det allmännas synpunkt kunna vara välbetänkt och ur synpunkten av smörproduktionens främjande fullt lika effektivt användande som höga omkostnader för den mera negativa exportkontrollen. Detta vore också ett fullföljande av det system, staten tillämpat för främjande av husdjursavels, där man sökt främja tillkomsten och vidmakthållandet av värdefulla djurstammar genom att uppoffra jämförelsevis stora belopp av statsmedel för att utmärka de verkligt framstående avelsdjuren. Exportkontrollen av smör skulle enligt lantbruksstyrelsens förmenande närmast vara att jämställa med den på de senare åren vid sidan av premieringen utav vissa djurslag genomförda tvångsbesiktningen av handjur.

Lantbruksstyrelsen har jämväl tagit under övervägande, efter vilka principer en smörpremiering lämpligen skulle kunna ordnas. En fördel är att — i motsats till vad som varit fallet vid ordnandet av djurpremieringarna — här redan förefinnes ett kontrollorgan — smörprovningarna — vars bedömning av smör givetvis kan och bör utgöra underlaget för själva premieringen.

Principen för en sådan premiering synes kunna angivas så, att allt smör, som uppnår en viss poäng, antingen medelpoängen eller det poängtal, som angiver gränsen för den bästa tredjedelen av de prova-

de mejerierna, bör erhålla en viss kontant premie. Inom den grupp, som sålunda blir föremål för premietilldelning, skulle enligt lantbruksstyrelsens förmenande finnas olika grader av premier, så avvägda, att de lockade till ytterligare förbättring av smörets kvalitet, jämväl för dem, som redan tillerkänts premie.

Önskvärt vore ju, att förstklassig vara årligen skulle kunna erhålla sådan premie. Av statsfinansiella skäl synes detta dock knappast böra ifrågasättas. För det ändamål, som premieringen avser att nå — det vill säga lockandet av allt större och större antal mejerier att vidtaga sådana åtgärder, att tillverkningen av ett verkligt förstklassigt smör möjliggöres och säkerställes — synes detta icke heller vara nödvändigt. Sedan ett mejeri bringats i härför erforderligt skick, torde det böra ankomma på mejeriet självt att utan stöd av det allmänna vidmakthålla sin ställning som producent av förstklassigt smör. Det synes därför med skäl kunna ifrågasättas, att mejeri endast under två år skulle kunna tilldelas premie av samma grad.

Inom den grupp av mejerier, som skulle kunna bli föremål för premiering, synas som sagt olika premiegrader böra förekomma. Lantbruksstyrelsen förutsätter tre sådana grader, motsvarande *fullgott smör*, *mycket gott smör* och *utmärkt smör*. Gränserna för dessa kvalitetsgrader böra givetvis fastställas vid vissa poängtal. Som utgångspunkt vid premieringen bör tagas den medelpoäng, som visst mejeri uppnått under kontrollåret. Då emellertid ett smörs verkliga värde är i mycket hög grad beroende av att kvaliteten är jämn, synes ett villkor för premietilldelning böra vara, att det premierade mejeriet icke vid någon provning med mer än viss poäng (exempelvis 0.5) understigit den för uppnående av viss premiegrad fastställda poänggränsen. Därest mera omfattande hållbarhetsundersökningar av runmärkt smör komma att genomföras, synas resultaten av dessa undersökningar också böra få ett visst inflytande på den här föreslagna premieringen.

Viss hänsyn skulle möjligen också kunna tagas till den omständigheten, huruvida respektive mejeri under hela den period, premieringen avser, lämnat sitt smör till export, ävensom till jämnheten av de olika veckornas exportkvantitet.

Premiebeloppen synas lantbruksstyrelsen böra avvägas i förhållande till mejeriernas smörproduktion och utgå med visst belopp för försålt kilogram smör. Att så rättvisligen bör ske, synes lantbruksstyrelsen framgå bland annat därav, att för större mejerier omkostnaderna vid mejeriets rationalisering givetvis ökas. Av statsfinansiella skäl synes det dock böra ifrågasättas, om icke visst maximum för premie inom varje klass bör fastställas.

Lantbruksstyrelsen anser sig förslagsvis kunna uppsätta följande schema för premieringsgrader och pris:

Grad 1. Utmärkt smör	premie 5 öre per kg. maximipremie	5,000 kronor
» 2. Mycket gott smör	» 4 » » » »	4,000 »
» 3. Fullgott smör	» 2 » » » »	2,000 »

Premieringspris synas efter förslag av svenska smörprovningarnas styrelse böra utdelas av lantbruksstyrelsen.

För att något närmare belysa, huru en sådan premiering skulle komma att verka, har lantbruksstyrelsen med ledning av uppgifter, som in-

hämtats från svenska smörprovningarna, gjort följande sammanställning över resultatet av smörprovningarna år 1928 eller det sista år, för vilket fullständiga uppgifter för närvarande föreligga uträknade.

De i smörprovningarna deltagande mejerierna fördelade sig på följande poängklasser med nedan angivna smörmängder:

Poängklass	Antal mejerier	Tillverkad smörmängd Kg.	Medeltillverkning per mejeri Kg.
12 —12.5.....	2	118,720	59,360
11.5 —11.9.....	50	4,466,769	89,335
11 —11.4.....	188	13,097,910	69,669
10.5 —10.9.....	195	12,257,023	62,856
under 10.5.....	75	6,295,368	83,938

Som synes har icke ens hälften av de deltagande mejerierna uppnått 11 poäng. Då de angivna poängen äro medelpoäng och det torde kunna förutsättas, att ett betydande antal av de mejerier, som nått 11 poäng, visat så ojämn smörproduktion, att de komma att falla för villkoret om att icke hava understigit viss lägsta poäng, torde mycket tala för, att en premiering av smör med en medelpoäng av 11 eller därutöver för nämnda år borde hava varit lämpligt avvägd. Det vore givetvis i högsta grad önskvärt, att ett betydande antal mejerier kunde förmås att överskrida denna gräns.

Ett överslag, huru en på dessa siffror grundad premiering skulle ställa sig, visar, att med den föreslagna klassindelningen högst följande premier skulle kunnat förekomma:

	Antal mejerier	Total premiesumma Kronor	Premiesumma per mejeri i medeltal Kronor
Klass 1.....	2	5,900	2,950
» 2.....	50	178,600	3,570
» 3.....	188	261,900	1,385
Summa	240	446,400	

Emellertid skulle denna summa i avsevärd grad hava reducerats dels genom den förutsatta begränsningen av premiebeloppet för större mejerier och dels — och detta kanske i ännu högre grad — till följd av kraven på uppnådd minimipoäng vid varje provning.

Skulle man utgå från 1928 års siffror, synes det lantbruksstyrelsen, som om till en smörpremiering enligt förenämnda grunder skulle behöva anvisas ett belopp av cirka 300,000 kronor. Med hänsyn dels till ökat deltagande i provningarna, dels ock till det resultat, som själva premieringen kan förväntas medföra, finner lantbruksstyrelsen dock ett belopp av 400,000 kronor böra beräknas bliva erforderligt, om det avsedda ändamålet skall kunna uppnås.

Sistnämnda belopp synes icke heller avskräckande i jämförelse med de belopp, som årligen stå till förfogande för djurpremiering och småbrukspremiering eller som nu ifrågasättas för utvidgande av smörkontrollen.

Propositionen innehöll emellertid icke något förslag om åtgärder av den av lantbruksstyrelsen avsedda innebörden. Härom anförde departementschefen följande. *Departements-
chefen (prop.
266/1930).*

Den uppfattningen synes mig befogad, att smörkontrollen icke är ägnad att framkalla en höjning av smörets kvalitet väsentligt över den nivå, som kontrollen påfordrar, och jag delar lantbruksstyrelsens synpunkter beträffande betydelsen av åtgärder i mera positiv riktning för smörets kvalitativa förbättring. Det i nu angivna syfte av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget rörande anordning av ett premieringssystem för gott smör finner jag också vara av stort intresse, och jag anser sannolikt, att man på denna väg skulle kunna uppnå för den svenska smör-exporten och vårt jordbruk betydelsefulla resultat. Frågan om en premiering av smör synes mig emellertid vara så jämförelsevis ny och av den räckvidd, att viss tid erfordras för ytterligare utredning och belysning av dess innebörd och konsekvenser i olika avseenden. Av dessa skäl finner jag mig icke nu kunna fatta definitiv ståndpunkt till det framställda förslaget.

Frågan upptogs i motionerna I:335 och II:551 vid 1930 års riksdag. Den förra gick ut på yrkande om ett anslag å 250,000 kronor för budgetåret 1930/1931 för premiering av smör i huvudsaklig överensstämmelse med lantbruksstyrelsens förenämnda förslag, den senare motionen upptog på grundval av lantbruksstyrelsens förslag oförändrat ett anslagsbelopp för ändamålet av 400,000 kronor för nämnda budgetår. *Motioner vid
1930 års
riksdag.*

Särskilda utskottet vid 1930 års riksdag anförde i anledning härav i sitt utlåtande nr 3 följande. *Särskilda ut-
skottet vid
1930 års
riksdag.*

Utskottet delar föredragande departementschefens och motionärernas uppfattning angående betydelsen utav att åtgärder i mera positiv riktning för smörets kvalitativa förbättring må bli vidtagna. I främsta rummet böra dylika åtgärder ankomma på mejerierna själva genom deras sammanslutningar. Men det synes på grund av kvalitetsfrågans stora vikt med fog kunna sättas i fråga, huruvida icke åtgärder jämväl från det allmännas sida vore motiverade. Därvidlag torde ett system med premier för särskilt utmärkta kvaliteter vara förtjänt att tagas under övervägande. Emellertid föreligger frågan härom icke i sådant utrett skick, att den lämpligen synes böra av riksdagen nu upptagas till avgörande. Med hänsyn till de i propositionen på denna punkt gjorda uttalandena läser kunna förväntas, att Kungl. Maj:t kommer att ägna lantbruksstyrelsens ifrågavarande förslag fortsatt uppmärksamhet och snarast möjligt förelägga riksdagen de förslag i ämnet, som må finnas påkallade och lämpliga.

I enlighet härmed torde motionerna I:335 och II:551 icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Smörets kvalitet — varav prissättningen på smör och mjölk är beroende — är såsom bekant av synnerligen stor betydelse för jordbrukets ekonomi. Utskottet får erinra, att staten redan vidtagit omfattande åtgärder —

Utskottet.

särskilt genom beslut vid 1930 års riksdag — för att höja export-smörets kvalitet. Ehuru den strängare och verksammare kontroll, som avsetts att vinnas genom sagda åtgärder, givetvis kommer att utöva sitt inflytande i förevarande avseende, torde behovet av mera positiva anordningar för smörets kvalitativa förbättring fortfarande föreligga. Lantbruksstyrelsens initiativ i fråga om premiering av smör, som skulle utgöra ett ytterligare led i strävandena på detta område, finner utskottet vara beaktansvärt. I anslutning till den ståndpunkt, som jämväl omfattades av särskilda utskottet vid 1930 års riksdag, vill utskottet uttala sig för att ytterligare åtgärder vidtagas för frågans lösning, och i likhet med motionärerna anser utskottet, att hänvändelse härom nu bör göras till Kungl. Maj:t. På grund av det outredda skick, vari ärendet föreligger, finner utskottet sig emellertid icke böra taga någon närmare ståndpunkt till sättet för anordnande av den avsedda smörpremieringen. Utskottet vill endast framhålla, att även andra metoder för anordnande av smörpremiering än den av lantbruksstyrelsen föreslagna torde böra bli föremål för undersökning. Med hänsyn till det nu sagda finner utskottet icke lämpligt att, — såsom motionärerna hemställt — riksdagen anknyter sin framställning direkt till lantbruksstyrelsens förslag.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av motionerna I:57 och II:213 må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående möjligheten och lämpligheten av att införa premiering av smör samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen må föranleda.

Stockholm den 12 mars 1931.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, Carl E. Eriksson, Elof B. Andersson, Johan Bernhard Johansson, Granath, Tjällgren, Gabrielsson* och *Dalberg* samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Peltérsson* i Bjälbo, *Sköld, Hedlund* i Häste, *Carlström, Andersson* i Grimbo, *Bengtsson* i Kullen och *Andersson* i Löbbo.